

Lapin aluehallintovirasto
PL 8002,
96101 Rovaniemi
kirjaamo.lappi@avi.fi

Asia: Saamelaiskäräjien lausunto Näkkälän paliskunnan jakamisesta ja rajojen vahvistamisesta
Viite: Lapin Aluehallintoviraston lausuntopyyntö LAAVI/1351/05.15.0112014

1. Johdanto

Saamelaiskäräjien hallitus on käsitellyt asiaa kokouksessaan 12.1.2015 ja lausuu seuraavaa.

Lapin aluehallintovirastossa (Lapin AVI) on vahvistettavana Näkkälän paliskunnan jakoa koskeva paliskunnan 25.6.2014 pidetyn ylimääräisen kokouksen päätös. Paliskunta on ylimääräisessä kokouksessaan 22.2.2012 päättänyt jakaa paliskunnan ja poronhoitoasetuksen 6.2 §:n mukaisesti eteläiseen ja pohjoiseen osaan. Kokouksen päätös on lainvoimainen (KHO:n päätös Dnro 2520/1/12.) Perustettavien paliskuntien rajat päätettiin lopullisesti Näkkälän paliskunnan ylimääräisessä kokouksessa 26.4.2014. Päätöksestä on valitettu. Rajojen päättämisen osalta ei ole kysymys sellaisesta paliskunnan päätöksestä, johon olisi voinut hakea muutosta valittamalla, koska vasta aluehallintoviraston päätös paliskuntien rajoista on valituskelpoinen eikä täten päätöksestä tehdyllä valituksella ole vaikutusta paliskunnan rajoja koskevan asian käsittelyyn Lapin AVI:ssa.

Paliskunnan päätöksen mukaan paliskunta jaettaisiin kahteen osaan, niin kutsuttuun pohjoiseen ja eteläiseen osaan. Muodostettavien paliskuntien raja kulkisi Hetta-Nunnan tien pohjoispuolella. Ylimääräinen kokous päätti myös, että rajalle rakennetaan esteitä rajoittamaan porojen kulkua paliskunnasta toiseen. Poronhoitolain 6 §:n mukaan Lapin aluehallintovirasto vahvistaa paliskuntien rajat. Paliskunnan päätöksen mukaan poroluvuiksi tulisi pohjoinen 7124 ja etelä 4202.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että lausuntopyyntö asiassa on lähetetty hyvin laajalle joukolle lausuttavaksi, joiden tehtäviin asiakokonaisuus ei kuulu tai vaikuta sekä lisäksi myös kansalaisjärjestöille. Paliskunnan jakaminen ei tuo käytännössä mitään vaikutuksia viranomaisten toimintaan ja poronhoitolain 56 § mukainen neuvotteluveto siirtyisi koskemaan vain kahta paliskuntaa nykyisen Näkkälän paliskunnan sijasta. Paliskunnan jakaminen ei muuta maankäyttö- ja rakennuslain velvoitteita, eikä tuo vaikutuksia kunnalliseen itsehallintoon. Saamelaiskäräjät korostaa, että asiassa annettujen lausuntojen painoarvoa on arvioitava suhteessa poronhoitolakiin, toimijoiden lakisääteisiin tehtäviin ja paliskuntien tehtäviin.

2. Saamelaiskäräjien lausunnon lähtökohdat

Saamelaiskäräjien lakisääteisenä tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat (974/1995, 5 §). Saamelaisilla al-

kuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (731/1995, 17.3 §). Perustuslain suojelemaan saamelaiseen kulttuurimuotoon kuuluu mm. poronhoito, kalastus ja metsästys (HE 248/1994 vp). Myös perustuslakivaliokunta on useissa kannanotoissaan vahvistanut asian (ks. esim. PeVL/2010 vp, s. 10; PeVL 17/2010 vp, s. 3; PeVL 14/2010 vp, s. 3). Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Hallituksen esityksessä perusoikeussäännöksiä ottamiseksi perustuslakiin todetaan, että säännös ulottaisi julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin. Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sisältö määräytyy kansainvälisten valvontaelinten käytännöstä. Hallituksen esityksessä mainitaan nimenomaan Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (KP-sopimus) (SopS 7-8/1976, laki 107/76 ja asetus 108/76). ja Euroopan ihmisoikeussopimus (HE 309/1993 vp). KP-sopimus takaa saamelaisille oikeuden omaan kulttuuriin (27 artikla)¹ KP-sopimuksen tulkintakäytäntöä ohjaavat ihmisoikeuskomitean suositukset sekä yksilövalituksista annetut ratkaisut.

Saamelaiskäräjien lausunnossa on kiinnitetty erityisesti huomiota seuraaviin dokumentteihin.

- Näkkälän paliskunnan 26 pohjoisosan osakkaan vaatimus Näkkälän paliskunnalle paliskunnan jakamiseksi ja toimenpiteitä varten paliskunnan laidunrauhan palauttamiseksi ja siitojen ja tokkakuntien laidunalueiden kunnioittamiseksi sekä saamelaiskäräjille saamelaisen poronhoidon turvaamiseksi Näkkälän paliskunnan alueella, päiväys 25.1.2012
- Paliskunnan Vuontisjärven ja Nunnasen siitojen, 33 osakkaan, lausunto Lapin AVI:lle ”Lausunto paliskuntien rajojen vahvistamista koskevassa asiassa liittyen Näkkälän paliskunnan jakamiseen”, päiväys 26.10.2014
- Näkkälän siidan 39 osakkaan lausunto Lapin AVI:lle 6.11.2014
- Paliskunnan pohjoisosan 13 poronmistajien täydennyslausunto Lapin AVI:lle, päiväys 6.11.2014
- Saamelaiskäräjien edustajan Paliskuntain yhdistyksen hallituksessa, Asko Länsmanin jättämä erivä mielipide yhdistyksen lausunnosta Näkkälän paliskunnan jaosta ja rajojen vahvistamisesta 11.12.2014, kokous 6/2014

Saamelaiskäräjät yhtyy yllä esitettyjen paliskunnan pohjoisosan osakkaiden esityksiin ja näkemyksiin paliskunnan jaosta (lausunto 26.10.2014 ja täydennyslausunto 6.11.2014 ja lausunto 6.11.2014) ja Asko Länsmanin jättämään eriväan mielipiteeseen (11.11.2014) ja esittää, että näille dokumenteille annetaan asiankuuluva painoarvo asian jatkokäsittelyssä.

Saamelaiskäräjät on lisäksi tutustunut AVI:n lausuntopyynnön kaikkiin liitteisiin ja kuulemismateriaaleihin sekä Paliskuntain Yhdistyksen lausuntoon asiassa.

Näkkälän paliskunnan pohjoisosassa on nykyisin kolme suurempaa pääsiitaa (Näkkälän siita, Vuontisjärven siita ja Nunnasen siita), jotka perustuvat sukulaisuuteen ja asuinkyliin, mutta jotka voivat edelleen jakautua talvisiidoiksi poronhoidollisen tilanteen niin vaatiessa. Käytännössä Vuontisjärven ja Nunnasen siidat ovat viime vuosina yhdistyneet viimeaikaisen poronhoidollisten tapahtumien johdosta. 1900-luvulla pohjoisosassa on ollut jopa kymmenkunta eri siitaa, mutta siidat ovat yhdistyneet erityisesti viime vuosikymmeninä laidunten kutistumisen myötä ja turvataksaan perinteisen laidunkiertojärjestelmän jatkumisen.

¹ Niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.

Viimeaikaiset tapahtumat paliskunnassa, joihin osakkaat ovat viitanneet vastineissaan, ovat edellyttäneet, että paimenet paimentavat usean paimenen joukoissa jo oman turvallisuutensa johdosta.

Tässä lausunnossa paliskunnan pohjoisosasta puhuttaessa tarkoitetaan mainittuja paliskunnan kolmea pohjoisalueella poroja paimentavaa pääsiitaa ja heidän laidunalueitaan, eteläosalla viitataan Nunnanen-Hetta tien eteläpuolella ja Muotkajärven alueella poroja paimentaviin poronomistajiin. Saamelaiskäräjät käsittelee lausunnossaan asian taustaa, paliskunnan jakamisen tarvetta ja asiakokonaisuutta suhteessa Lapin AVI:n toimivaltaan. Saamelaiskäräjät käsittelee lausunnossaan Näkkälän paliskunnan jakamista yllä esitettyjen kansallisten ja kansainvälisten velvoitteiden sekä saamelaiskäräjien tehtävien näkökulmasta.

3. Saamelainen poronhoito

Perinteinen saamelainen yhteisö rakenne on siitä, jota on kutsuttu myös lapinkyläksi. Siitä on yleensä sukulaisuuteen perustuva yhteenliittymä, joka harjoittaa elinkeinoja tietyillä perinteisillä sukualueilla. Saamelaisilla on ollut siitoja kalastusta, pyyntiä ja poronhoitoa varten. Siitajärjestelmä on ollut yhteinen piirre kaikille Suomen kolmelle saamen kieli- ja kulttuuri-ryhmälle. Saamelaisessa poronhoidossa siidat, joita kutsutaan suomeksi nykyisin yleisimmin tokkakunniksi, ovat edelleen paliskuntien sisällä poronhoidon harjoittamisen yksikköjä.

Poronhoito on näkyvin osa saamelaiskulttuuria. Kaikki saamelaiset eivät saa elantoaan poronhoidosta, mutta sen yhteisöllinen ja kulttuurinen merkitys on edelleen suurta. Poronhoidon vuotuistapahtumiin, kesäisiin vasanmerkityksiin ja talvisiin poroerotuksiin, osallistuu yleensä koko poronhoitoa harjoittava suku. Näkkälän paliskunnan pohjoisosassa poronhoidon kulttuurinen perinne on elävä ja vahva. Poronhoito on ainoa perinteinen saamelaiselinkeino, joka voi olla yksistään kannattava ilman liitännäiselinkeinoja. Saamelainen poronhoito perustuu laidunkiertojärjestelmään, joka pohjautuu porojen biologiaan, maantieteeseen, luonnonolosuhteisiin ja poronhoitajien kulttuuriin tapoihin. Poroja laidunnetaan eri kesä- ja talvialueilla, lisäksi keväällä on oma laidunalue vasomista varten ja syksyllä porojen rykimäalue. Poronhoidossa eri alueiden riittävyys on välttämätöntä. Talvista poronhoitoa harjoitetaan ns. talvisiidoissa, jotka ovat pienimmillään muutaman poroperheen muodostamia tai laajimmillaan kokonaisen kyläryhmän muodostamia, sukulaisuuteen perustuvia paimennusyksiköitä. Siitä ohjaa poronhoidon harjoittamista omalla nautinta-alueellaan. Siitojen nautinta-alueiden rajat eivät ole staattisia, vaan ne voivat muuttua laidunolosuhteiden mukaan ja eri siidat voivat myös yhdistyä toisiinsa. Poronhoito ylläpitää saamen kieltä ja luo luonnollisia saamen kielen käyttöympäristöjä. Saamen kielessä on hyvin tarkka ja runsas poronhoitoon, lumeen ja luontoon liittyvä terminologia.

Saamelaisporonhoidossa poronhoito perustuu luonnon kestäväälle hyödyntämiselle, perinteiselle laidunkierrolle ja ravinnon turvaamiselle niin poroille kuin ihmisillekin nyt ja tulevaisuudessa. Saamelainen poronhoito ylläpitää saamelaisten luonnon monimuotoisuuteen liittyvää perinteistä tietoa, jota suojelee biodiversiteetisopimuksen artikla 8(j). Saamelaisten harjoittama poronhoito on myös saman sopimuksen artiklan 10(c):n suojelemaa luonnonresurssien kestävää hyödyntämistä perinteisten kulttuuristen tapojen mukaisesti.

4. Asian tausta

Näkkälän paliskunnan pohjoisosissa poronhoidon historia on hyvin vanhaa ja poronhoidon perinne on säilynyt katkeamatta sukupolvelta toiselle.² Paliskunnan eteläosien poronhoito on historiallisesti nuorta ja poro-omaisuus alkoi kasvaa vasta toisen maailmansodan jälkeen. Hyvin pitkään eteläosan poronhoitajien porot olivat pohjoisosan saamelaiden poronhoitajien ns. katsossa eli heidän hoidossaan. Katsossa olevia poroja käytettiin ennen kaikkea kulkujuhtana, ei niinkään lihantuotannollisista syistä. Yhteiskunnallisen rakennemuutoksen, taloudellisen tilanteen ja myös poronhoidon tukijärjestelmän ja erityisesti maa-, ja metsätalouden tukien kehittymisen johdosta poro-omaisuus alkoi kasvaa paliskunnan eteläosissa. Poronhoito on ollut hyvin pitkään sivuelinkeinona paliskunnan eteläosassa.

Näkkälän paliskunta on koko historiansa ajan ollut maantieteellisesti jakautunut siten, että paliskunnan pohjoisosassa poronhoitoa on harjoitettu ja harjoitetaan edelleen saamelaiskulttuurin perinteiden ja tapojen mukaisesti sekä saamen kieli on työkielenä paliskunnan pohjoisosan siidoissa. Paliskunnan pohjoisosassa saamelaiset poronhoitajat paimentavat porojaan ilman lisäruokintaa ja perinteisen laidunkiertojärjestelmän mukaisesti. Paliskunnan eteläosassa poroja lisäruokitaa ja poronhoitomalli on ns. maatalousvaltainen/talonpoikainen. Paliskunnan etelä- ja pohjoisosan poronhoito on eriytynyt hallinnollisesti, porotöiden kannalta sekä kulttuurisesti, kielellisesti kuin poronhoitomalleittainkin. Vaikka suuri enemmistö pohjoisosan poronhoitajista on saamelaisia, kyse ei ole etnisestä jaosta. Pohjoisella alueella poronhoitoa harjoitetaan alueen saamelaiskulttuurin perinteiden ja tapojen mukaisesti.

Etelä- ja pohjoispuoli pitävät erilliset erotukset ja vasanmerkitykset eri kaarteissa ja maantieteellisillä alueilla ja eri aikoihin, poroluvut on paliskunnan sisäisesti luettu erikseen etelä- ja pohjoispuolelle ja poroja paimennetaan täysin erillään etelä- ja pohjoispuolen alueella. Luonnollisesti poroelot voivat kiinteästä paimennuksesta huolimatta myös mastata eli sekoittua ja tällöin porot on erotettava toisistaan osana normaalia poronhoitotyötä.

Paliskunta on toiminut erityisesti koko sen historian ajan ja käytännössä etelä- ja pohjoisosan poronhoitajien kanssakäyminen on tapahtunut vain poronhoidon hallinnollisissa kysymyksissä. Paliskunta ei ole ollut koskaan yhtenäinen poronhoidollisesti vaan se on jakautunut eteläiseen ja pohjoiseen poronhoitoalueeseen (kartta 1).

² Näkkälän, Palojoensuun, Peltovuoman ja Lapin paliskunnat perustettiin Enontekiön poronhoito-yhtiön kokouksessa 20.11.1893. Paliskuntien perustaminen oli vapaaehtoista, mutta sitä kiihdytti senaatin, silloinen valtionhallinnon päätös 1800-luvun lopulla, jonka mukaan paliskuntien perustaminen oli edellytys porojen pääsyyllä kruunun maihin. Paliskuntien rajat olivat hallinnollisia rajoja eivätkä ne vastanneet todellisia porotyön rajoja. Paliskunnat eivät olleet lailla perustettuja. Peltovuoman ja Palojoensuun paliskunnat perustettiin nykyisen Näkkälän paliskunnan pohjoisosan esivanhempien perinteisille laidunalueille, mutta paliskunnat eivät käytännössä toimineet ja kyseisten paliskuntien poroja laidunnettiin kylän läheisyydessä. Paliskuntien rajat tulivat poissulkeviksi vasta poronhoitolain (v. 1932) myötä ja alkuvaiheessa paliskuntien rajat perustuivat lähinnä viranomaispäätöksiin eikä niillä ollut käytännön vaikutusta porotyöhön. Palojoensuun ja Peltovuoman paliskunnat yhdistettiin v. 1897 ja Näkkälän ja Peltovuoman paliskunta v. 1916. Perinnetiedon sekä arkisto- ja kirjallisten lähteiden mukaan nykyisten eteläpuolen poronhoitajien laidunkäytössä oleva alue on ollut perinteisesti nykyisen Näkkälän paliskunnan pohjoisosassa poronhoitoa harjoittavien henkilöiden esivanhempien käytössä 1900-luvun vaihteessa. Siitöjen jutamareitit ja talvilaidunalueet sijaitsivat Ounastunturin alueella ja lähellä Muonion rajaa. Alue kuitenkin siirtyi pikku hiljaa eteläisellä alueella nykyisin poronhoitoa harjoittavien vanhempien laidunkäyttöön.

Näkkälän paliskunnan pohjoisosan siidat ovat menettäneet laidunalueitaan koko 1900-luvun ajan. 1900-luvun puoliväliin asti paliskunnan eteläosa oli pohjoisosan siitojen laidunkäytössä. Paliskunta menetti Enontekiön ja Käsivarren yhteislaidunalueen Käsivarren paliskunnalle, käytännössä jo 1963 Lapin lääninhallituksen päätöksellä, mutta lopullisesti 1987 KHO:n vahvistaessa asian. Näkkälän paliskunnan pohjoisosaa laiduntavat ovat menettäneet eteläisellä alueella paimentaville poronmistajille Hetan ja Muotkajärven alueet 1970-1990-luvuilla. Historiallinen kehitys paliskunnan sisäisten laidunalueiden kehityksestä tulee ottaa paliskunnan jaon ja paliskunnan rajojen vahvistamisessa huomioon.

Saamelaiskäräjät on tietoinen siitä, että paliskunnan eteläosiin on muuttanut muualta saamelaisia ja paliskunnan osakkaiksi on tullut tämän myötä täysi- ja alaikäisiä saamelaisia poronmistajia viime vuosina, joiden poroja hoidetaan paliskunnan eteläosissa eteläosan poronhoitomallin mukaisesti. Tällä ei ole kuitenkaan asian ratkaisun kannalta merkitystä, koska paliskunnan jakaminen ei vaikuta yksilöiden poronhoito-oikeuksiin ja mahdollistaa poronhoidon harjoittamisen myös eteläisellä alueella, mikäli paliskunta jaetaan paliskunnan päätöksen mukaisesti.

Saamelaiskäräjät on tietoinen myös siitä, että paliskunnan eteläisen osakkaiden yksi perhe ryhmä on ostanut vuoden 2014 lopulla Kalmakaltion lakkautetun rajavartioaseman, mikä sijaitsee paliskunnan pohjoisosien poronhoitajien laidunalueella. Kauppa on tehty paliskunnan jakopäätöksen jälkeen, eikä sillä ole vaikutusta paliskunnan jakamiseen tai paliskunnan rajoihin.

5. Saamelaiskäräjien tietoon tulleet tapahtumat, jotka ovat johtaneet tarpeeseen jakaa paliskunta

Saamelaiskäräjät on saanut useita yhteydenottoja Näkkälän paliskunnan saamelaisilta poronhoitajilta, jossa he ovat tuoneet esille että nykyinen tilanne Näkkälän paliskunnassa uhkaa saamelaiseen kulttuurimuotoon kuuluvan saamelaisen poronhoidon tulevaisuutta paliskunnassa.

Seuraavassa on koottuna keskeisimmät tapahtumat, jotka ovat vaikeuttaneet poronhoidon harjoittamista paliskunnan pohjoisosassa:

- eteläisen alueen poronhoitajat ovat tuoneet porojaan talvisin laiduntamaan pohjoisten poronhoitajien laidunalueelle vastoin paliskunnan laidunsuunnitelmaa vuodesta 2009 lähtien vuoteen 2015. Saamelaiskäräjät on saanut lisäksi yhteydenottoja, että paliskunnan eteläosan poronmistajat ovat tuoneet aivan viime aikoina porojaan pohjoisosan laidunalueelle (kartta 2, laidunalue loukkaukset)
- pohjoisen alueen poronhoitajat ovat kokeneet että heidän porotyön tekemistä ja paimennusta sekä poroja on häiritty ja myös turvallisuutta on uhattu
- eteläisen poronhoitoalueen poronhoitajat eivät ole noudattaneet paliskunnan teurastussuunnitelmaa, mikä on johtanut ylilukuihin paliskunnassa ja laidunhauauteen
- eteläisellä alueella poroja on tarhattu ja tuotu paliskunnan alueelle vastoin paliskunnan lupaa
- pohjoisen alueen poronmistajat ovat tehneet rikosilmoituksissa porovarkauksista ja häirinnästä vuodesta 2009 lähtien

Saamelaiskäräjät toteaa että tilanne on hyvin ongelmallinen ja kestämaton. Eteläisen alueen poroluku on kasvanut todella nopeasti ja kestäättömällä tavalla vastoin paliskunnan päätöksiä ja suurinta sallittua porolukua, mitkä ovat osaltaan vaikuttaneet paliskunnan jaon taustalla olevien tapahtumien syntyyn.

6. Paliskunnan jakamisen perusteet ja vaikutukset saamelaiskulttuuriin

Poronhoitoasetuksen 6 § 2 kohdan mukaan paliskunnan kokouksessa voidaan päättää paliskunnan yhdistämiseen tai jakamiseen liittyvistä toimenpiteistä. Poronhoitolain 7 § mukaan paliskunnan tehtävänä on huolehtia porohoidon lakisääteisten velvoitteiden toteuttamisesta paliskunnan alueella.

Asetuksen 4 §:n mukaan paliskunnan varsinaisessa kokouksessa päätetään paliskunnan laidunmaiden käyttösuunnitelmasta. Poronhoitolain 41 §:n mukaan porojen kokoaminen, merkittäminen ja muiden poronhoitotöiden tekeminen ilman paliskunnan hallituksen lupaa on kielletty, jollei paliskunnan kokous ole toisin päättänyt.

Näkkälän paliskunnan hallitus on kokouksessaan 4.12.2012 rajannut paliskunnan sisäisen laidunalueen eteläisen ja pohjoisen poronhoitoalueen kesken. Päätös on vahvistanut aikaisemman ja historiallisen laidunjaon. Päätös oli tehtävä, koska kuten kappaleessa 5 on todettu, eteläisen alueen kaikki poronhoitajat eivät ole kunnioittaneet paliskunnan historiallisia ja perinteisiä laidunrajoja. Tarkoituksena on ollut turvata laidunrauha paliskunnan alueella sekä laidunten riittävyys ja paliskunnan lakisääteisten tehtävien toimeenpano. Päätös perustui poronhoitolain 7 §:ään ja poronhoitoasetuksen 4 §:ään. Raja määrättiin kulkevaksi Hetta-Nunnanen maantietä pitkin. Näkkälän paliskunnan kokouksen hyväksymän toimintasuunnitelman mukaan ”poroja on hoidettava hyvän poronhoitotavan ja poronhoitolain mukaisesti. Tokkakunnat hoitavat poronsa omilla laidunalueillaan turhia ristiriitaisuuksia välttäen.” Toimintasuunnitelmassa on vahvistettu paliskunnan hallituksen päättämät laidunalueet. Päätökset ovat lainvoimaisia eikä niistä ole valitettu.

AVI:n lausuntopyynnön ja Näkkälän paliskunnan pöytäkirjojen ja asiasta annettujen yllä viitattujen osakkaiden lausuntojen mukaan paliskunnan hyväksymää toimintasuunnitelmaa ei ole kunnioitettu, eikä laidunalueita ole käytetty toimintasuunnitelman mukaisesti. Laidunristiriidat ovat johtaneet rikosilmoituksiin ja vaikeuksiin harjoittaa poronhoitoa perinteisen laidunkiertöjärjestelmän mukaisesti Näkkälän paliskunnan pohjoisosissa.

Laidunrauha on useiden vuosien aikana järkkynyt paliskunnassa ja saamelaisen poronhoitomallin harjoittaminen paliskunnan pohjoisosassa on käynyt yhä vaikeammaksi. Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan paliskunta on tehnyt asiassa kaikki mahdolliset keinot, jota se on poronhoitolain ja –asetuksen nojalla voinut tehdä turvatakseen poronhoidon harjoittamisedellytykset ja laidunrauhan paliskunnan alueella ja täyttääkseen poronhoitolain velvoitteet. Paliskunnalla ei ole mahdollisuuksia valvoa päätösten toimeenpanoa eikä se voi asettaa sanktioita osakkaille, jotka toimivat paliskunnan päätösten vastaisesti. Koska paliskunnan tekemiä päätöksiä ei ole kunnioitettu paliskunnan kaikkien eteläpuolisten osakkaiden toimesta ja laidunrauha on vakavasti uhattu, muuta mahdollisuutta poronhoidon harjoittamisen turvaamiseksi ei ole kuin jakaa paliskunta sen päätöksen mukaisesti. Paliskunta ei voi toimia eikä täyttää sille poronhoitolaissa asetettuja velvoitteita mikäli sen osakkaat eivät kunnioita eivätkä toimeenpane paliskunnan päätöksiä. Paliskuntajärjestelmä ei täten toimi Näkkälän paliskunnassa.

Paliskunnan poroluku on kasvanut erityisesti paliskunnan eteläosan osakkaiden keskuudessa, mikä on vaikuttanut luonnollisesti laidunten kuntoon ja tarpeeseen ottaa lisäruokinta käyttöön paliskunnan eteläosissa. Paliskunnan eteläosassa laidunkiertojärjestelmää ei ole, mikä on vaikuttanut alueen laidunten kuntoon. Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että poroluvun ja poronhoitomallin on oltava soveltuva alueen luonnon olosuhteisiin, jotta poronhoito säilyy kannattavana ja luonnon monimuotoisuus voidaan turvata. Pohjoisosassa laidunten kunto on kohtalaisen hyvä laidunkiertojärjestelmän johdosta, mutta uhkaa heikentyä, koska eteläpuolen poroja on tietoisesti tuotu laiduntamaan pohjoiselle alueelle erityisesti talvisin. Laitumet eivät kestä niin suurta poromäärää, että sekä pohjois- että eteläosan porot laiduntaisivat talvisin samalla alueella ja tilanne on johtanut pohjoisosan laidunkiertojärjestelmän heikkenemiseen. Laidunkierro on supistunut. Saamelaiskäräjät on hyvin huolissaan tilanteesta, koska se voi johtaa tarpeeseen ottaa lisäruokinta käyttöön paliskunnan pohjoisosassa ja luonnon monimuotoisuus ja saamelaiskulttuurin perinteet voivat heikentyä paliskunnan pohjoisosassa.

Saamen kieli on hyvin uhanalainen Enontekiöllä ja koko Suomessa. Poronhoito ylläpitää saamen kieltä. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä saamen kielten elvyttämisohjelmaksi on asetettu tavoitteilaksi vuoteen 2025, että lapset ja nuoret käyttävät aktiivisesti omaa kieltään sekä kotona, perinteisissä elinkeinoissa. Periaatepäätöksessä myös todetaan, elinkeinorakenteen muuttuminen, saamen kielen vaihtuminen suomen kieleen, saamelaisten perinteisten elinkeinojen heikko kannattavuus ja saamelaisten muutto pois saamelaisten kotiseutualueelta uhkaavat saamen kielen luonnollisten kielenkäyttöympäristöjen säilymistä ja saamen kielen tulevaisuutta. Poronhoito ylläpitää saamen kieltä ja saamen kielen luonnollisia käyttöympäristöjä sekä saamelaisten biodiversiteetisopimuksen turvaamaa perinteistä tietoa. Mikäli poronhoidon harjoittamisedellytykset heikkenevät paliskunnan pohjoisosassa, sillä on hyvin kielteinen vaikutus saamen kieleen, saamelaiskulttuurin elinvoimaisuuteen ja voi johtaa saamelaisten poismuuttoon pois kotiseutualueelta ja kielenvaihdon kiihtymiseen saamen kielestä suomen kieleen.

Näkkälän paliskunnassa on porojen ylilukua, koska kaikki eteläosan poronhoitajat eivät ole toimineet paliskunnan teurastussuunnitelman mukaisesti. Mikäli tilanne jatkuu entisellään, paliskunta joutuu oikeudellisiin ongelmiin suurimpien sallittujen porolukujen ylittämisestä ja pohjoisen alueen poronhoitajat, jotka ovat toimineet teurastussuunnitelman mukaisesti, joutuvat kärsimään taloudellisesti ja poronhoidollisesti tilanteesta.

Paliskunnan jaon jälkeen kumpaankin paliskuntaa jää riittävästi poronmistajia poronhoitolain velvoitteiden täyttämiseksi ja porotyön tekemiseksi. Eteläisen poronhoitoalueen poronmistajat ovat osallistuneet paliskunnan hallinnolliseen työhön ja heillä on asiantuntemusta johtaa paliskunnan hallintoa uudessa eteläisessä paliskunnassa kuten pohjoisalueen osakkailakin. Paliskunnan jakamisella ja paliskunnan rajoilla on käytännössä kaikkien pohjoisosan poronmistajien tuki ja paliskunnan jakamista tukevat täten kaikki paliskunnan pohjoisosassa porotyötä tekevät poronmistajat.

7. Poronhoitolain suhteesta saamelaiseen kulttuurimuotoon

Vuodelta 1990 peräisin oleva poronhoitolaki on vanhentunut. Hallituksen esityksessä ILO 169-sopimuksen ratifioimiseksi maa- ja vesioikeuksia koskevan 14 artiklan kohdalla todetaan, että ”poronhoitolain uudistaminen säädöksen ajantasaistamiseksi on suunniteltu käyn-

nistettäväksi lähivuosina” (HE 264/2014 vp). Poronhoitolakiin on viitattu laajasti hallituksen esityksen perusteluissa artiklan 14 osalta, ja valtioneuvoston mukaan poronhoitolaki on täten hyvin merkityksellinen ILO 169-sopimuksen kannalta ja se on huomioitava myös asian käsitelyssä Lapin AVI:ssa. Wienin yleissopimuksen 17 § mukaan (SopS 33/1980) valtiot eivät saa tehdä tyhjäksi sellaisten sopimusten sisältöä, jonka ne ovat hyväksyneet ja aikovat ratifioida. Koska eduskunta on käsittelemässä ILO 169-sopimuksen ratifiointia, joka takaa saamelaisille maa-, vesi-, luonnonvara- ja nautinto-oikeudet, on Lapin AVI:n huomioitava, että päätös paliskunnan jakamisesta ja paliskunnan rajojen vahvistamisesta ei saa olla vastoin ILO 169-sopimuksen velvoitteita. Esimerkiksi paliskunnan rajojen vahvistaminen vastoin Näkkälän paliskunnan ja saamelaiskäräjien kantaa olisi vastoin ILO 169-sopimuksen velvoitteita.

Poronhoitolaki ei sisällä säännöksiä saamelaiskulttuurista. Hallituksen esityksessä poronhoitolaksi (HE 244/1989 vp) todetaan, että ”saamelaisasian neuvottelukunnalla on kuitenkin vireillä selvitys saamelaisten oikeuksista eikä asiaa ole syytä tässä yhteydessä käsitellä”. Poronhoitolain uudistuksen yhteydessä on todettu, että saamelaisten oikeuksista säädetäneen erikseen selvityksen valmistumisen jälkeen. Saamelaiskulttuurin perustuslaillisesta suojasta säädettiin vasta poronhoitolain säätämisen jälkeen vuonna 1995. Perustuslain § 106 mukaan perustuslailla on aina etusija. Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle. Perustuslain takaama saamelaiskulttuurin suoja on huomioitava paliskunnan jakopäätöksessä, koska perustuslain velvoitteet tulee asettaa lain mukaan etusijalle erityislakeihin nähden.

Suomen poronhoitolain puutteet on tunnustettu Suomen valtionhallinnossa ja poronhoitolaista säädettyä on todettu että asiaa selvitetään. Perustuslakivaliokunta käsitellessään esitystä porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaiksi (PeVL 21/2007 vp) edellytti, että valtio ryhtyy kokonaisuudistukseen saamelaisten oikeusaseman kehittämiseksi. Valiokunta viittasi aikaisempaan mietintöönsä PeVM 17/1994 vp. s. 1-2, jossa valiokunta totesi, etteivät edes vuoden 1995 hallitusmuodon muutos ja saamelaiskäräjälaki sellaisenaan toteuta elinkeinojen perustuslaillista asemaa alkuperäiskansalle, vaan asian järjestäminen vaatii nykyisten lainsäädäntöjärjestelyjen muutosta. Valiokunta tarkoitti poronhoitolain uudelleenjärjestelyä siten, että poronhoitolaki erikseen suojaisi nimenomaisesti saamelaista poronhoitoa alkuperäiskansalle perustuslainsuojan toteutumisen varmistamiseksi.

Perustuslakivaliokunta lausui (PeVL 3/1990 vp) poronhoitolain eduskuntakäsittelyn yhteydessä paliskuntajärjestelmästä seuraavasti: *”Paliskuntajohtoinen poronhoitomalli ulotetaan ehdotuksessa myös sellaisten paliskuntien alueille, joissa poroja valiokunnan saaman selvityksen mukaan hoidetaan perinteisesti toisella tavalla... Paliskuntajohtoisen poronhoitomallin toteuttaminen saattaa osoittautua hankalaksi ja epätarkoituksenmukaiseksikin tällaisilla alueilla, minkä vuoksi perustuslakivaliokunta kiinnittää maa- ja metsätalousvaliokunnan huomiota siihen, että yhdenmukaiseen järjestelyyn tältä osin ei välttämättä pidäkään pyrkiä”*.

Näkkälän paliskunnan jako on tarpeellinen, koska nykyinen paliskuntajärjestelmä ei ole pysynyt turvaamaan Näkkälän paliskunnan alueella saamelaisporonhoidon harjoittamisedellytyksiä, laidunkiertojärjestelmää eikä paliskunnan päätöksiä ole kunnioitettu. Poronhoitolaki on antanut paliskunnille hyvin suuren vastuun ja itsenäisyyden poronhoidon järjestämiseksi siten, että poronhoitolain velvoitteet tulevat täytetyksi. Poronhoitolain 6 §:n mukaan paliskunta voi kantaa ja vastata toimialueensa poronhoitoa koskeissa asioissa ja saada nimiinsä

oikeuksia sekä tehdä sitoumuksia tässä laissa tarkoitettujen tehtäviensä suorittamiseksi. Lain 7 § mukaan, ”paliskunnan tehtävänä on huolehtia siitä, että paliskunnan osakkaiden porot hoidetaan paliskunnan alueella ja että paliskunnan osakkaiden harjoittamaan poronhoitoon kuuluvat työt tulevat tehdyiksi, sekä estää paliskunnan osakkaiden poroja tekemästä vahinkoa ja menemästä toisten paliskuntien alueelle samoin kuin suorittaa muutkin sille tässä laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä annetut tehtävät.” Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan paliskunta on tehnyt päätöksen jakaa paliskunta ja muodostaa uusien paliskuntien rajat poronhoitolain 7 § toimeenpanemiseksi.

Kansainväliset sopimukset ovat valtiosopimuksia. Perustuslain § 95 mukaan valtiosopimuksen ja muun kansainvälisen velvoitteen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan lailla. Muilta osin kansainväliset velvoitteet saatetaan voimaan asetuksella. Hierarkkisesti Suomessa voimaansaattetun valtiosopimuksen määräykset on rinnastettava ja niitä on tuomioistuimissa ja hallintoviranomaisissa myös sovellettava samalla tavalla kuin Suomen valtiosäistä lainsäädäntöä.³ Kansainväliset sopimukset ovat elimellinen osa kansallista lainsäädäntöä, jota on noudatettava kuten muutakin lainsäädäntöä.

YK:n ihmisoikeuskomitean mukaan saamelaiselle yhdessä ryhmänsä kanssa tulee turvata heidän perinteinen elämänmuotonsa elinkeinojen harjoittajana (Ilmari Länsman et al. vs. Suomen valtio, 1992). Ihmisoikeuskomitea on kiinnittänyt Suomen valtion huomiota tapauksessa Ilmari Länsman et al. vastaan Suomen valtio, vuonna 1992, muun ohella siihen, että saamelaisyhteisön tulee pysyä elinvoimaisena myös tulevaisuuteen nähden. Rotusyrjintäkomitea⁴ suosittaa, että Suomi ryhtyy riittäviin toimenpiteisiin suojellakseen saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin kuuluvaa poronhoitoa.⁵ EN:n ihmisoikeusvaltuutettu kehottaa Suomea takaamaan saamelaisten oikeuden harjoittaa poronhoitoa perinteiseen tapaan.⁶ Suomen kansainväliset velvoitteet saamelaisia kohtaan on huomioitava käsiteltäessä Näkkälän paliskunnan jakoa. Lapin AVI:in tulee huolehtia siitä, että jako itsessään, tai jaon lopputulos eivät loukkaa saamelaisten ihmis- ja perusoikeussäännöksillä ja kansainvälisillä sopimuksilla suojattuja kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia, joihin kuuluu poronhoito.

8. Oikeustapauksista paliskuntien jakamisesta

Poronhoitolain uudistuksen yhteydessä vahvistettiin paliskuntien asemaa ja tehtäviä (HE 244/1989 vp). Paliskunnat ovat oikeudellisia yhteisöjä ja niillä on itsenäinen päätösvalta poronhoitolain ja -asetuksen säätämässä tehtävissä. Paliskunta nimenomaisesti vastaa poronhoidon järjestämisestä paliskunnan alueella (7§).

Saamelaisten kotiseutualueella on aiemminkin tehty paliskuntien jakoja. Länsi-Inarin paliskunta sen omasta halusta jaettiin vuonna 1976 Lapin lääninhallituksen päätöksellä Sallivaa-
ran ja Muotkatunturin paliskunniksi. Vuonna 1969 hyväksyttiin Muddusjärven paliskunnan jako Muddusjärven ja Näätämön paliskunniksi. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin 1980-luvun lopussa Vätsärin ja Paatsjoen paliskunnat jakaantuivat omiksi paliskunnikseen. Paliskuntien jako on tapahtunut poronhoidollisista syistä, kuten tässäkin tapauksessa. Vaikka jaot tehtiin vanhan poronhoitolain nojalla, poronhoitolaki ei ole kuitenkaan keskeiseltä sisällöl-

³ Valtiosopimusopas s. 6, Ulkoasianministeriö 2012

⁴ CERD/C/FIN/CO/20-22.

⁵ The Committee further recommends that the State party take appropriate measures to protect the Sámi traditional livelihood of reindeer husbandry.

⁶ CommDH(2012)27

tään muuttunut niin merkittävästi tässä asiassa, ettei niitä tarvitsisi huomioida asian jatkossittelyssä. Paliskuntien osakkaat jakautuivat poronhoidollisten ja siitarajojen mukaisesti kyseisten paliskuntien osakkaiksi. Poronhoitolaissa, -asetuksessa ja hallituksen esityksessä ei tarkemmin säädellä paliskuntien jakamisen perusteita, poronmistajien tai paliskuntien oikeuksia jakamistilanteissa eikä siten, miten poronmistajien oikeudet saada porot hoidetuksi tapahtuvat paliskuntien jakotilanteessa. Poronhoitolaki lähtee siitä, että paliskunnilla on suuri päättävästälä asiassa ja myös tässäkin tapauksessa paliskunnan päätös on merkittävin.

Samanlainen jakautuminen kuin edellä mainituissa paliskuntien jaoissa tapahtuisi tässäkin yhteydessä Näkkälän paliskunnan osakkaiden osalta. Poronhoitolain 9 §:n mukaan poronhoitoalueella asuvalla poronmistajalla on oikeus saada poronsa hoidetuksi sellaisen paliskunnan alueella, joka kokonaan tai osittain sijaitsee hänen kotikuntansa alueella. Uudet paliskunnat sijaitsevat kokonaisuudessaan Enontekiön kunnan alueella eikä jaolla ole vaikutusta lain 9 §:ään. Enontekiöllä toimii jo nykyisinkin kaksi paliskuntaa ja koko saamelaiden kotiseutualueella 13 paliskuntaa ja vain neljä kuntaa. Suvun perinne, perinteiset nautinta-alueet ja asuinkylät ovat määrittäneet mihin paliskuntaan tietyn kunnan alueella asuva poronmistaja voi kuulua. Paliskunta on jaettu maantieteellisesti ja poroluvittain siten, että poronhoito voi olla kannattavaa kahtia jaettavan paliskunnan kummassakin paliskunnassa.

Korkein hallinto-oikeus on hylännyt Mäntyjärven paliskunnan jakamisesta tehdyt valitukset ja pitänyt voimassa päätöksen paliskunnan jakamisesta (2.5.2014, taltionumero 1468, dnro 1308/1/13), jossa KHO pysytti voimassa Lapin AVI:n vahvistaman paliskunnan päätöksen. Valittajina asiassa oli Posio-Livon paliskunta. Lapin AVI on päätöksessään paliskunnan jakamisesta kiinnittänyt huomiota siihen, että vahvistetut rajat ovat sellaiset, jotka mahdollistavat poronhoidon harjoittamisen poronhoitolain mukaisesti ja tarkoituksenmukaisemmaksi katsotulla tavalla. Syynä paliskunnan jakamiseen ovat olleet poronhoidolliset syyt ja osakkaiden vähäisyys, mikä on vaikeuttanut porotöiden järjestämistä. Näkkälän paliskunnan jakamisen perusteena ovat samoin poronhoidolliset syyt ja vaikeudet porotöiden järjestämisessä, vaikkakin näiden taustalla olevat syyt ovat erilaisia kuin Mäntyjärven paliskunnan osalta.

Hallinto-oikeus on päätöksessään asiasta todennut, että Lapin AVI:n päätökseen, jossa se vahvistaa Mäntyjärven paliskunnan päätöksen, ei ole syytä puuttua, koska sen hyväksymät rajat mahdollistavat poronhoitolain 7 § säädettyjen asianmukaisten tehtävien hoitamisen myös lakkautettavan paliskunnan alueella. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan kiinnittänyt huomiota erityisesti poronhoitolain 7 § ja poronhoitoasetuksen 6 § 2 kohtaan ja katsonut päätöksen täyttäneen lainsäädännön edellytykset. KHO:n päätös vahvistaa sen, että paliskunnilla on asiassa päätösvalta kunhan se ottaa päätöksessään poronhoitolain velvoitteet huomioon, kuten Näkkälän paliskunta on tehnytkin.

9. Saamelaiskäräjien yleisiä huomioita paliskunnan muiden osakkaiden kuulemisessa nostamiin eräisiin seikkoihin

Useat eteläosan poronmistajat ovat kuulemisessa tuoneet esille että paliskunnan päätös jakea paliskunta ei ole ollut yksimielinen. Poronhoitolain 15 § mukaan äänestys paliskunnan kokouksissa tapahtuu siten, että osakas äänestää yhtä monella äänellä kuin hänellä on lukuporoja. Kukaan ei kuitenkaan saa äänestää äänimäärällä, joka vastaa yli viittä prosenttia paliskunnan osakkaiden lukuporojen määrästä. Kokouksen päätökseksi katsotaan mielipide,

jota enemmistö annetuista äänistä on kannattanut. Asian kannalta ei ole merkityksellistä, että se ei ole syntynyt yksimielisesti.

Useissa paliskunnan eteläosan kuulemisvastineissa on tuotu esille, että paliskunnan jaossa olisi kyse etnisestä riidasta ja myös saamelaismääritelmään liittyvät asiat on tuotu lausunnoissa esille. Saamelaiskäräjät korostaa, että paliskunta on tehnyt paliskunnan jakoon liittyvät päätökset poronhoitolain nojalla eivätkä päätökset ole olleet etnisiä.

Saamelaiskäräjät tarkastelee itse lausunnossaan asiakokonaisuutta saamelaiskulttuurin ja saamelaisten oikeusaseman näkökulmasta, koska ne kuuluvat saamelaiskäräjien tehtäviin ja koska Lapin AVI on pyytänyt saamelaiskäräjiltä lausuntoa. Saamelaismääritelmä tai sukuhistoria eivät kuulu paliskunnan jakamiseen tai jakamisen perusteisiin millään tavoin. Tällaisille väitteille ei tule antaa minkäänlaista painoarvoa asian jatkokäsittelyssä. Saamelaiskäräjät tarkastelee asiaa lausunnossaan luonnollisesti siten, miten paliskunnan tekemä päätös turvaa saamelaisten perustuslailliset ja kansainvälisissä sopimuksissa takaamat oikeudet. Saamelaiskäräjät tarkastelee asiaa nimenomaan saamelaisten kollektiivisten oikeuksien näkökulmasta.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että tutkijatohtori Juha Joonan on antanut lausunnon 24.10.2014 Näkkälän paliskunnan jakamisesta paliskunnan osakkaiden kuulemisen aikana. Hän on lausunnossaan todennut, että jotkut Näkkälän paliskunnan poromiehet ovat pyytäneet häneltä lausuntoa asiasta. Lausunnosta ei ilmene, että ketkä osakkaat ovat lausuntoa pyytäneet, ja että ovatko kyseiset osakkaat yhtyneet Joonan lausuntoon. Täten lausunto ei kuulu paliskunnan osakkaiden kuulemiseen. Juha Joonan lausunto tulee jättää täten kokonaan huomioitta asian käsittelyssä, koska hän ei ole paliskunnan osakkaiden asiamies eikä sellainen asianosainen, jolle paliskunnan jakaminen sidosryhmän tai viranomaisen ominaisuudessa kuuluisi poronhoitolain tai muun erityislainsäädännön nojalla.

Eteläosan osakkaat ovat kuulemiskirjeissään monesti viittanneet jaetun paliskunnan jaon olevan epäreilu eteläpuolen paliskunnalle ja paliskunnan rajan tulisi kulkea pohjoisempaa tai jako perua kokonaan. Saamelaiskäräjät toteaa, että eteläisellä puolella poronhoitoa harjoittavat ovat pysyneet harjoittamaan perustettavaksi suunnitellun eteläisen paliskunnan alueella poronhoitoa koko paliskunnan historian ajan sekä kasvattaneet myös poroeloaan huomattavasti. Paliskunnan eteläosan poronhoitajat ovat luoneet oman poronhoitomallinsa eteläosan olosuhteisiin ja kunnioittaneet pohjois- ja eteläosan eri laidunalueita 2000-luvulle asti, vaikkakin pohjoisosassa menetti perinteissä laidunalueitaan eteläosalle. Saamelaiskäräjät ei voi yhtyä eteläisen osakkaiden esille nostamiin väitteisiin siitä, että paliskunnan raja olisi heidän osaltaan epäreilu. Se, että eteläisen alueen eräät osakkaat ovat nostaneet merkittävästi porolukuaan viime vuosina ja toimineet vastoin paliskunnan teurastussuunnitelmaa ja saaneet aikaan yliluvun paliskunnan poromäärässä, ei ole peruste sille, että paliskuntien rajat tulisi muuttaa eteläisen puolen osakkaiden toiveiden mukaisesti.

Kuten osakkaiden antamista vastineista ilmenee, paliskunnan pohjois- ja eteläosan osakkaiden välillä on hyvin eriävät näkemykset paliskunnan päätöksistä, niiden toimeenpanosta ja paliskunnan roolista. Päätösten jälkeisistä tapahtumista ilmenee, että paliskunnan päätöksenteko ja päätösten toimeenpano on ollut vaikeaa ja ristiriidat ovat ilmenneet pohjoisosan osakkaiden kuvaavina konflikteina. Mikäli paliskunnan jakoa ei vahvisteta eikä paliskunnan rajaa vahvisteta paliskunnan päätöksen mukaisesti, saamelaiskäräjät on hyvin huolissaan siitä, mitä paliskunnan toimintakyvyille sen jälkeen tapahtuisi. Tilanne on hyvin tulehtunut ja saamelaiskäräjät pelkää tilanteen voivan huonontua nykyisestään, mikäli paliskunnan jakoa

ei vahvisteta paliskunnan tekemän päätöksen mukaisesti. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan paliskunnan jakaminen helpottaisi sekä pohjois- että eteläosan poronhoitajien työtä ja mahdollistaisi poronhoidon kehittämisen kunkin alueen omien poronhoitotapojen ja käytänteiden mukaisesti. Lisäksi eteläosan paliskunnan osakkaiden vastineista ilmenee, että he kokevat paliskunnan päätöksenteon ongelmallisena ja ovat usein eri mieltä paliskunnan päätöksistä. Tällaisessa tilanteessa on mielekkäämpää myös eteläosan poronhoitajille että he voivat perustaa paliskunnan, jossa voivat päättää poronhoitolain mukaisesti itsenäisesti porotyöstään.

Paliskuntain yhdistys (PY) on lausunnossaan Lapin AVI:lle Mäntyjärven paliskunnan jakamisesta todennut, että pääsääntönä Mäntyjärven paliskunnan jakamisessa tulee olla paliskunnan oma mielipide sekä poronhoidon järjestäminen alueella parhaalla mahdollisella tavalla. Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että Paliskuntain yhdistys on ottanut lausunnossaan Näkkälän paliskunnan jakamisesta erilaisen linjan kuin Mäntyjärven paliskunnan jaosta antamassaan lausunnossaan. Näkkälän paliskunnan jakoa koskevassa lausunnossaan PY:n päätöksen linja on poikkeava eikä se anna kyseisessä lausunnossaan poronhoitoasetuksen § 6.2 pykälälle sille kuuluvaa painoarvoa. Tämä ristiriitaisuus tulisi ottaa huomioon arvioitaessa PY:n lausunnon merkittävyyttä Näkkälän paliskunnan jakoa koskevassa asiassa.

10. Paliskunnan rajat

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan paliskunta on jaettava ja sen rajat on vahvistettava paliskunnan tekemän päätöksen mukaisesti. Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että eteläisellä alueella on Pallas-Yllästunturin kansallispuistoalue, jossa poronhoidon harjoittaminen on lainsäädännöllä turvattu. Pohjoisella alueella on pienempi Pöyrisjärven erämaa-alue. Näiltäkin osin jako on tasapuolinen, koska kummallakin alueella on suojelualueita. Tosiasiassa kansallispuisto turvaa paremmin poronhoidon harjoittamista kuin erämaa-alue. Mikäli rajoja muutettaisiin siten, että raja muuttuisi pohjoisemmaksi ja poronhoidon harjoittamisen edellytykset heikkenisivät pohjoisosissa, paliskuntaa ei tule jakaa, koska jo nykyisellään paliskunnan pohjoisosan poronhoitajien mahdollisuudet ylläpitää saamelaiskulttuuria elinvoimaisena tulevaisuuteen nähden ovat uhattuna. Saamelaiskäräjät kuitenkin toteaa, että pohjoispuolen osakkaat menettävät paliskunnan jaon myötä perinteisiä laidunalueitaan ja eteläosiin liittyvää perinteistä tietoa ja alueen tuntemustaan, mutta nykytilanne on kestävä ja saamelaiskäräjille on ratkaisevaa, että paliskunnan pohjoisosan osakkaat ovat hyväksyneet ja tukevat paliskunnan tekemää päätöstä paliskunnan jakamisesta ja sen rajojen vahvistamisesta. Esimerkiksi Näkkälän pohjoisosan läntisin siida, joiden asuinkylä on Muotkajärvi, menettäisi paliskunnan jaon myötä asuinkylänsä perinteiset laidunalueet, mutta kyseiset osakkaat ovat hyväksyneet paliskunnan jaon ja rajan tästäkin huolimatta. Paliskunnan hyväksymä raja on täten tasapuolinen ja mahdollistaa poronhoidon harjoittamisen kummasakin perustettavassa paliskunnassa.

Mikäli paliskunnan tekemää päätöstä jaettavan paliskunnan rajoista ei vahvisteta ja rajaa muutetaan pohjoisosaa heikentävällä tavalla, paliskuntaa ei tule jakaa ja tällöin tulee odottaa käynnistyvän poronhoitolain uudistuksen tuomia vaikutuksia poronhoidon harjoittamiseen ja paliskuntien tehtäviin. Paliskuntien jakaminen edellyttää esteiden rakentamista.

11. Yhteenveto

Ottaen huomioon Näkkälän paliskunnan tekemän lainvoimaisen päätöksen, Suomen kansalliset ja kansainväliset velvoitteet saamelaisia kohtaan ja poronhoitolaissa paliskunnalle ja Paliskuntain yhdistykselle säädetty tehtävät, Näkkälän paliskunnan tekemä päätös suojaa saamelaisten perustuslaillista kulttuurimuotoa ja on Suomen perustuslain mukaisten kansallisten ja Suomen ihmisoikeuksien mukaisten kansainvälisten velvoitteiden mukainen. Päätös paliskunnan jakamisesta kuuluu paliskunnan päätösvaltaan ja päätös on tehty tasapuolisesti ja poronhoitolain mukaisesti. Näin ollen saamelaiskäräjät tukee Näkkälän paliskunnan päätöstä ja esittää, että AVI vahvistaa paliskunnan jakamisen ja paliskuntien rajat Näkkälän paliskunnan päätöksen mukaisesti. Ottaen huomioon KHO:n ratkaisun Mäntyjärven paliskunnan rajojen vahvistamisessa, jossa KHO antaa ratkaisevan painoarvon poronhoitoasetuksen 6.2 §:n mukaisesti paliskunnan omalle päätökselle, ja Lapin AVI:n toimivallan, poronhoitolliset syyt edellyttävät paliskunnan jakamista paliskunnan päätöksen edellyttämällä tavalla. Nykytilanteessa poronhoitolain 7 § ei toteudu Näkkälän paliskunnassa kuten yllä on esitetty. Paliskunnan jakaminen edellyttää esteiden rakentamista, josta säädetään poronhoitolain 39 §:ssa.

Enontekiöllä 12.1.2015

Klemetti Näkkäläjärvi
Puheenjohtaja

Kalle Varis
ma. lakiasihteeri

Saamelaiskäräjien hallitus päätti lausunnosta 12.1.2015.

Liitteet:

Kartta 1, Näkkälän paliskunnan laidunalue- ja pohjoisen ja eteläisen alueen välillä ja paliskunnan jakoraja

Kartta 2, laidunalue- ja pohjoista aluetta kohtaan v. 2009-2015

Tiedoksi: Näkkälän paliskunta

Nakkälän paliskunnan päättämä raja perustettavien paliskuntien välille, paliskunnan perinteinen sisäinen laidunraja ja pohjoisosan poronhoitajien laidunalueet 1960-luvulle lännessä ja etelässä

